

rijsko-političkog luka« koji počinje diskusijom na savjetovanju Naučne sekcije Saveza društava ekonomista Jugoslavije u Zagrebu od 19. siječnja 1963 (u kojoj su prisutni naponi teorijsko-političke kritike centralističkog koncepta planiranja) i priloga, Nacrta osnove za radnu grupu Odbora za pripremu platforme za X kongres Saveza komunista Jugoslavije (u kojemu se na poticajan način marksistički promišlja smisao i putove daljnega razvoja samoupravnih socijalističkih proizvodnih društveno-ekonomskih odnosa).

Rezimirajući prikazivanje ove knjige, čini nam se uputnim istaći, da i pored svoje teorijsko-političke poticajnosti, ona nije imala primjeren odjek u našoj znanstvenoj i političkoj situaciji, a to ponajprije govori o našoj već tradicionalnoj osobitosti u kojoj ne postoji dovoljne sklonosti i umijeća za teorijsko-političke dijaloge i sučeljavanje.

Celestin Sardelić

Esad Ćimić

UVOD U MARKSIZAM

*Velika edicija, Ideje, Beograd 1975,
204 strane*

Kad je riječ o srednjoškolskoj udžbeničkoj literaturi kod nas, posebno onoj iz oblasti marksističke problematike, onda je svaki novi udžbenik dobrodošao. I to iz više razloga. Naime, tradicija je da je izbor ovih udžbenika mali, pisani su najčešće poodavno te svojim nivoom i aktualnošću nisu u skladu sa narastajućim potrebama i savremenim društvenim procesima kod nas i u svijetu.

U posljednje vrijeme ovakvo stanje donekle se izmijenilo. Smatramo da knjiga Esada Ćimića »Uvod u marksizam«, izdata ove godine u Velikoj ediciji »Ideja«, po mnogo čemu zaslužuje da bude istaknuta. S jedne strane, knjiga je pokušaj da se udžbeničkoj literaturi iz oblasti marksističkog obrazovanja daju nove dimenzije i, s druge, dobar je primjer koji pokazuje na koji se način treba obraćati današnjoj generaciji srednjoškolaca uzimajući u obzir poseban značaj njihovog prvog neposrednijeg kontakta sa marksističkom naukom.

S obzirom na humanistički pristup koji je imanentan svim nivoima naših

društvenih zbivanja, Ćimić ovim udžbenikom otvara nove mogućnosti, traga za njima i pokazuje ih, sve u namjeri da pronađe onaj pravi put kojim treba odgajati mlade, ne učenjem nego vlastitom spoznajom o neophodnosti humanističkog opredjeljenja.

Generaciji mladih mora se ukazati na važnost i potrebu humanog pristupa u komuniciranju s ljudima i prirodom, samoinicijativu i kreativnost u svim domenama ljudskog življenja. Potrebno je otkriti samo čovjeku svojstvenu potrebu za stvaralaštvom. E. Fromm kaže da ta potreba podrazumijeva i čovjekovu potrebu za slobodom kao što sama sloboda podrazumijeva stvaralaštvo. »Da li će čovjek stvarati ili uništavati, voljeti ili mrziti, biti srećan ili patiti — sve to ovisi od društva i od čovjekove individualne usmjerenosti da postojeće društvo stvaralački mijenja...« (str. 156).

Neposrednost, spontanost u izlaganju, bogatstvo jezika i angažovanost ove knjige kvaliteti su koji je uzdižu iznad klasične udžbeničke literature. Uvjereni smo da će mladi ljudi naći sebe i dio svoje svakodnevice čitajući poglavlja »Individua i društvo«, »Potrošačko društvo i ugroženi humanizam«, »Ka autentičnom čovjeku«, i mnoga druga, koja su, svojim načinom interpretacije, niz kratkih eseja. Na taj način ovaj je udžbenik uglavnom lišen uobičajene lekcijske iscjepkanosti i šturosti koja najčešće ide na štetu saznanja o cjelovitosti društvenih zbivanja, jer marksistički pristup kao naučni pogled na svijet podrazumijeva jednu širinu, cjelovitost, integralnost u najširem smislu riječi.

Knjiga je podijeljena na pet tematskih cjelina koje se međusobno prepliću ne čineći svaka za sebe izdvojenu cjelinu. To su: (1) »Nauka o društvu i njeni osnovni pojmovi«, (2) »Struktura ljudskog društva i strukturalni elementi karakteristični za savremeno samoupravno socijalističko društvo«, (3) »Osnovni zakoni društvenog razvoja i forme regulisanja društvenog života«, (4) »Položaj čovjeka u društvu, forme i metode njegovog uticaja na društvene odnose i svijest ljudi«, i (5) »Osnovne karakteristike i društveno-idejni procesi jugoslavenskog socijalističkog društva«. Pitanja i zadaci, postavljeni nakon svakog poglavlja knjige, upućuju na literaturu kojom svako zainteresovan može proširiti i dopuniti svoje znanje stečeno u pročitanoj poglavlju.

Odgovarajući na pitanje »Kuda ide samoupravno društvo«, Čimić je uvjerenja da »revolucionarni ideal nije sadržan u nekoj dalekoj, neizvjesnoj, utopijskoj budućnosti, nego jednostavno treba osloboditi humanističke potencije koje drijemaju u društvu *sada i ovdje*« (str. 196). Da bismo jedno društvo smatrali autentičnom socijalističkom, ono mora svojim sadržajem, između ostalog, omogućiti zadovoljavanje ljudskih a ne vještačkih potreba i proizvodnju razvijati u pravcu ukidanja otuđenja na »relaciji radnik-proizvod rada«. Isto tako, kad govori o potrebi i mogućnosti da se u savremenom socijalističkom društvu nadvladaju negativne posljedice tehničke podjele rada — kao stručnost koja guši revolucionarnost, otuđenost i jednodimenzionalnost, itd. — Čimić naglašava da je nezaobilazno pitanje kako prevladavati društvenu podjelu rada koja je uzrokom klasnoj podjeli u društvu. Ništa manje važno je i pitanje kontrole zakona vrijednosti planskom proizvodnjom u socijalističkom društvu. Samoupravni koncept socijalizma posjeduju tri nivoa (Čimić ih naziva »uslovnim skicama mogućih načina samoupravljanja«), tri mogućnosti na putu ka onom autentičnom socijalističkom; to su politički, ekonomski i antropološki nivo — ovaj posljednji tek treba da se dokaže i samopotvrdi.

Na mnoga pitanja u ovoj knjizi Čimić i ne pokušava da odgovori, ostavlja da ih promišljaju i domišljaju oni kojima se obraća zahtijevajući od čitaoca da se angažuje, jer je zapravo angažovanje čitaoca implicitna namjera koju je autor i htio da dosegne.

Mišljenja smo da će u današnjem trenutku reforme školstva kod nas, i sve snažnije potrebe za inovacijama u nastavi, prihvatanje ovog udžbenika značiti određen napredak u marksističkom obrazovanju i vaspitanju mlađih generacija.

Kosana Glišić

Heinz Seickert

PRODUKTIVKRAFT WISSENSCHAFT IM SOZIALISMUS

Akademie-Verlag, Berlin 1974, str. 344

Knjiga H. Seickerta »Proizvodna snaga znanosti u socijalizmu« interesantna

je s više razloga. Prije svega, to je jedno od rijetkih djela koje se na tako obuhvatan način bavi problematikom znanosti, a istodobno ulaže znatan napor u rješavanju najaktualnijih problema znanstvene aktivnosti, napose u socijalističkim zemljama. Obuhvatnost je već očita iz sadržaja: (1) *O općoj povezanosti: proizvodnja — tehnika — znanost*, (2) *Znanost i proizvodnja u pretkapitalističkim načinima proizvodnje*, (3) *Znanost i proizvodnja u kapitalizmu*, (4) *Znanost i proizvodnja u socijalizmu*, (5) *Razvitak znanosti i ekonomski zakoni*, (6) *Definicija znanosti kao proizvodne snage*, (7) *Proizvodna snaga znanosti u sustavu ekonomskih faktora rasta*, (8) *Faktori proizvodne snage znanosti*, (9) *O nekim zadaćama socijalističke organizacije znanosti*, (10) *Trošak istraživanja i fondovi za istraživanje*, i (11) *Efektivnost znanosti — ekonomski rast i ekonomska stabilnost*. Ovo su, dakako, samo glavne teme a one imaju čitav niz podtema (podnaslova).

Autor smatra da se u izučavanju problema znanstvene aktivnosti u socijalizmu mora poći od društvenog procesa rada, njegovih funkcija i uvjeta, dakle, da se »duhovna proizvodnja« ne smije promatrati izolirano, samom za sebe. Shodno tome, Seickertu se u istraživanju nameću dva bitna problema: a) razgraničenje proizvodnog od neproizvodnog znanstvenog rada i njihova definicija; b) način na koji bi se organski povezala dostignuća znanstveno-tehnološkijske revolucije s prednostima socijalističkog društvenog uređenja.

Što se prvog problema tiče, autor u konfrontaciji s raznim koncepcijama o proizvodnom i neproizvodnom radu dolazi do vlastite definicije: »Proizvodan znanstveni rad dio je ukupnog proizvodnog društvenog rada u materijalnoj proizvodnji, koji služi proizvodnji materijalnih dobara i usluga a ima udjela u proizvodnji društvenog viška vrijednosti« (S. 188). Pri tom znanstveni rad može biti proizvodan neposredno (u samom procesu materijalne proizvodnje) ili posredno (u pripremi proizvodnje u društvenim razmjerima ili razmjerima poduzeća; to su usmjerena fundamentalna istraživanja, primijenjena istraživanja, razvoj, planiranje, rukovođenje i organizacije proizvodnje). Nasuprot tome »neproizvodan znanstveni rad društveno je koristan rad u neproizvodnim sferama